

Tocqueville deel 1

Theo Meereboer
&
Petra Bolhuis

Maieutiek 2016 college-7

Aristocratie en welbegrepen eigenbelang

- “Ik betwijfel of de mensen in aristocratische eeuwen deugdzamer waren dan in andere, maar het is zeker dat men toen onophoudelijk over de schoonheden van de deugd sprak; de vraag hoe de deugd nut kon afwerpen, bestudeerden zij slechts in het geheim.” (558)
- Nu houdt dat geen stand meer en zoekt men het in het nut van de deugd.

Maieutiek 2016 Tocqueville college-7

Welbegrepen eigenbelang in Amerika

“In de Verenigde Staten zegt men vrijwel nooit dat de deugd schoon is. Men beweert dat zij nuttig is en bewijst het elke dag. Amerikaanse moralisten beweren niet dat men zich voor zijn naaste moet opofferen omdat zulks groots is, maar zij zeggen stoutmoedig dat dergelijke opofferingen even noodzakelijk zijn voor degene die ze zich getroost als voor degene die ervan profiteert.” (558)

Maieutiek 2016 Tocqueville college-7

Voorwaarden van welbegrepen eigenbelang

- Welbegrepen eigenbelang ontstaat op de grens van publiek, privaat, gelijkheid, vrijheid individu en collectief en lange en korte termijn
- De democratische ervaring is van belang; Als het gevoel er is anderen nodig te hebben en er is notie van een algemeen belang, dan is er bereidheid om compromissen te sluiten en te participeren in de politiek.

Maieutiek 2016 Tocqueville college-7

Tragedy of de commons

- Dit voorbeeld werd oorspronkelijk beschreven in 1833 door de amateurwiskundige William Forster Lloyd onder de titel 'Two Lectures on the Checks to Population'. De term 'tragedie van de meent' (Engels: 'tragedy of the commons') is ontleend aan het mede op deze verhandeling gebaseerde artikel van de Amerikaanse bioloog Hardin, 'Tragedy of the Commons', in Science in 1968

Maieutiek 2016 Tocqueville college-7

Maieutiek 2016 Tocqueville college-7

Aristocratie en eigenbelang

- Virtue was norm en geen gedrag onder de aristocratie in Europa.
- Theorie ontstaat wel o.a. Utilitarisme.
- Reële ongelijkheid maakt dat (debat over) deugd zich vooral uitstrekt over de eigen klasse. (zie de brief op blz. 603 e.v.) en het gaat niet over nut of rendement.

Maieutiek 2016 Tocqueville college-7

Herkenbaarheid en eigenbelang

- Amerika heeft weinig boodschap aan de politieke en filosofische theorieën, maar zoekt werkende weg adequaat gedrag voor het leven in de democratie. Zolang men weinig welvaart kent is er veel herkenning onderling.
- “Wanneer de rangen bij een volk bijna gelijk zijn, denken en voelen alle mensen min of meer op dezelfde manier en kan iedereen zich ogenblikkelijk een voorstelling maken van alle anderen: hij slaat een snelle blik op zichzelf en dat volstaat. Er is dus geen ellende die hij niet moeiteloos begrijpt en waarvan hij de omvang niet dankzij een geheim instinct ontdekt. Dat geldt ook voor vreemdelingen of vijanden: hij stelt zich onmiddellijk in hun plaats dankzij zijn verbeelding.” (604)
- Dat dit niet geldt voor zwarten ziet Tocq. als een bewijs van zijn stelling (blz. 605)

Maieutiek 2016 Tocqueville college-7

Materiele welvaart en eigenbelang

“Rijke families verdwijnen, onder meer door het nieuwe erfrecht, meer en meer. Er zijn wel rijke individuen - *self-made men* - maar rijke geslachten worden steeds schaarser. Deze nieuwe rijken hebben niet het trotse *dédaïn* van de oude adel voor de welstand. De meesten van hen zijn zelf arm geweest. Ze hebben de angst van de behoefte gevoeld en zijn dus bang om te verliezen wat ze hebben. Bovendien zijn ze hun hele leven bezig geweest rijk te worden. Hun leven draaide dus geheel om welstand verwerven: al hun aandacht ging daarnaar uit. Voor nobeler zaken als politiek en landsbestuur was geen tijd. En nu ze die wel hebben, hebben ze er geen belangstelling meer voor.

De grote massa van de bevolking anderzijds, die in een aristocratie überhaupt niet rijk kon worden en dus ook de hartstocht voor welstand niet of nauwelijks kende, is niet langer gedoemd arm te blijven. Iedereen kan in principe rijk worden en uit het feit dat het sommigen lukt, putten anderen hoop. Zo verspreidt zich de hartstocht voor welstand onder het gehele volk en wordt materiële overvloed in een democratie één van de voornaamste doelen in het leven van vrijwel iedereen.

Kortom, als men de democratie aan haar ‘wilde instincten’ overlaat, resulteert een materialistische samenleving van mensen zonder *esprit public*. Alleen geleid door het verlangen fortuin te maken, hebben zij geen oog meer voor de nauwe band die bestaat tussen het privéfortuin van elk van hen en de welvaart van allen.” Kinneging op blz. 1117

Maieutiek 2016 Tocqueville college-7

Gelijkheid en welbegrepen eigenbelang

“Als de mensen gelijk worden, maar ook onwetend en grof blijven, valt moeilijk te voorspellen tot welke stompzinnige excessen hun egoïsme hen kan aanzetten, en kan men evenmin voorspellen in welke schandelijke ellende zij zich zullen storten uit angst iets van hun welstand op te geven ten gunste van de voorspoed van hun medemensen.” (560)

Maieutiek 2016 Tocqueville college-7

Rol van de religie

Religie beperkt de nadelige kanten van democratie ook op het individuele niveau volgens Tocq. het beperkt het ontsporen van het eigenbelang.

“En als er te midden van de opvattingen van een democratisch volk enkele van die funeste theorieën circuleren die de mensen willen wijsmaken dat alles met het lichaam vergaat, beschouw de lieden die deze theorieën uitdragen dan als de natuurlijke vijanden van dat volk.” (581)

Maieutiek 2016 Tocqueville college-7

Rol van de handel

In de aristocratie verkoopt men veel aan weinigen, nu moet men leven van weinig van velen.

“Welnu, er zijn maar twee manieren om de prijs van een product te verlagen. De eerste is: betere, snellere en slimmere middelen vinden om het te produceren. De tweede: ongeveer dezelfde producten, maar van mindere kwaliteit, in een grotere hoeveelheid fabriceren. Bij democratische volken zijn alle intellectuele capaciteiten van de ambachtsman op deze twee punten gericht.” (488)

Maieutiek 2016 Tocqueville college-7

Politiek van de privé-sfeer

- “Natuurlijk was Tocqueville geïnteresseerd in democratie, maar onder de noemer democratie interesseert hij zich vooral voor 'the invasion of the public by the private' (1996: 310). Democratie verandert de politiek van de manifeste publieke zaak ten tijde van de aristocratie in the 'polities of the household'” (Kruiter Mild despotisme blz. 93)

Maieutiek 2016 Tocqueville college-7

Goed mens is nog geen goede burger

“Voor Tocqueville zijn individualisme en egoïsme geen abstracte begrippen. In zijn brieven en andere egodocumenten maakt hij er veelvuldig gebruik van. Zo schrijft hij in zijn *Recollections* over zijn schoonzus die uit angst voor de rellen en de gevechten in de straten van 1848 haar toevlucht bij hem zoekt: 'What made me most impatient was that my sister-in-law had no thought for the country's fate in the lamentations she poured out concerning her dear ones. There was

neither depth of feeling nor breadth of sympathy in her demonstrative sensibility. She was, after all, very kind and even intelligent, but her mind had contracted and her heart frozen as both were restricted within the narrow limits of a pious egotism, so that both mind and heart were solely concerned with the good God, her husband, children and especially her health, with no interest left over for other people. She was the most respectable woman and the worst citizen one could find' (Rs: 40).

Ze maakt zich, zoals het een individualist betaamt, zorgen over haar naasten. Anderen komen niet in haar plaatje voor. De microsamenleving waarin ze zich bevindt, definieert haar belang. Laat één ding duidelijk zijn. Tocqueville veroordeelt haar daarom niet als mens, maar wel als burger. Dat is een belangrijk onderscheid. In formele zin mag iedereen 'burger' zijn en bijpassende rechten en plichten hebben. In de praktijk gedraagt niet iedereen zich als burger, of scherper, niet altijd als burger.”

Kruiter, Mild despotisme blz. 100

Maieutiek 2016 Tocqueville college-7